

INVERSIONS OF FORMATIONS OF THE INSURANCE MARKET IN UKRAINE

Nechyporuk L.

Inversion of transformations of the insurance market is an investigated. The deformations of formation of the insurance market come to light. It is defined, that the special features of the formation of insurance market as the systems of multilevel financial relations according to formation and distribution of the insurance fund for the totality of insurance organizations for guaranteeing the insurance protection of house management, enterprises (firms), state, are caused by Inversion of transformations, which disrupt the logic of development, changing the sequence of passages.

Key words: the insurance market, inversion, insurance.

УДК 347.77

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙ

М. А. Борисенко, кандидат економічних наук, доцент
Харківський національний економічний університет

Розглянуто інновації як об'єкти інтелектуальної власності. Досліджено економічні передумови виникнення права інтелектуальної власності. Розроблено рекомендації щодо вдосконалення вітчизняного витратного підходу до оцінювання об'єктів права інтелектуальної власності.

Ключові слова: інновація, об'єкти права інтелектуальної власності, ефект, ефективність, оцінювання, результат.

Актуальність проблеми. Рубіж XX–XXI ст. був відмічений глобалізацією світової економіки та триваючим швидким технічним прогресом, який зумовив поширення інформаційних технологій та дифузії інновацій у світовому масштабі. Це відкрило нові можливості соціального та економічного розвитку, зумовивши формування нової «економіки знань» та «інформаційного» суспільства. Характерною ознакою формування економіки знань є наявність тенденцій щодо збільшення валового внутрішнього продукту за рахунок діяльності з виробництва, оброблення, зберігання і поширення інформації та знань, але не знань взагалі, а їх конкретної категорії, формалізованої як інновації та об'єкти права інтелектуальної власності. Під останньою розуміємо право володіння, користування та розпорядження певними інформаційними ресурсами, що є унікальними нематеріальними результатами інтелектуальної творчої діяльності люди-

ни та можуть бути втілені у певну об'єктивовану форму, здатну до відтворення. Особливої актуальності у даному аспекті набувають методики щодо об'єктивного оцінювання як кінцевих результатів інноваційної діяльності суб'єктів господарювання в цілому, так і її окремих проміжних результатів. Таке оцінювання по суті дозволяє визначити потенційну затребуваність перспективної або вже створеної інновації реальним ринком.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Відзначимо, що дослідженнями окресленої проблеми тривалий час займаються як вітчизняні вчені-економісти [1–3], так і зарубіжні фахівці [4–8]. Однак особливістю методик оцінювання інновацій є їх схильність як до швидкого старіння (морального зношування) змістовної частини, так і до відставання від урахування поточних потреб суспільства в оцінюванні результатів використання інноваційних процесів та продуктів [5].

Формулювання цілей. У цілому інновація являє собою кінцевий результат комерціалізації загального втілення нового технічного рішення практичного завдання у різних сферах та галузях людської діяльності з метою отримання економічного, соціального, науково-технічного та/або будь-якого іншого виду ефекту. З точки зору необхідності формування унікальних конкурентних переваг як об'єкти права інтелектуальної власності мають поставати не лише безпосередньо інновації, а й новації [4] як готові до комерціалізації оформлені результати фундаментальних, прикладних досліджень, розробок та винаходів у будь-якій сфері діяльності, спрямовані на підвищення її ефективності, шляхом випробовування (рисунок).

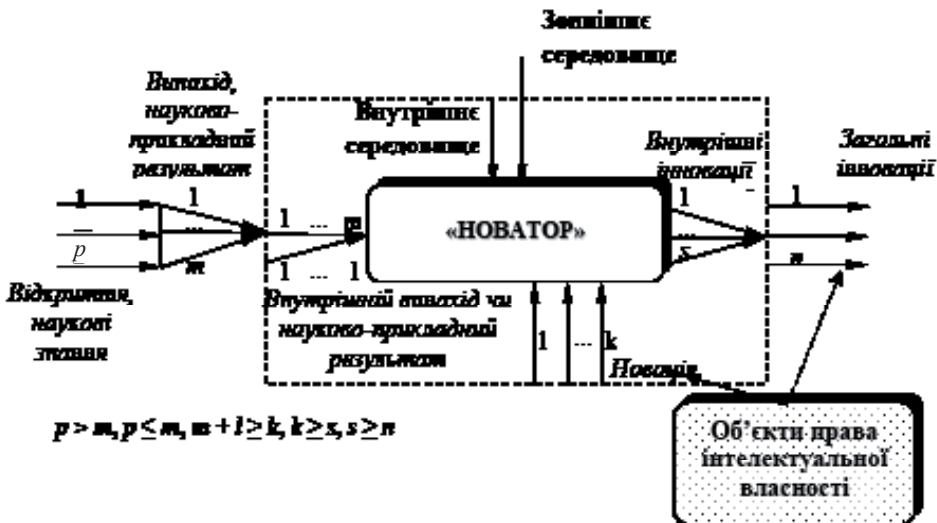

Схема інноваційної діяльності підприємства [9]

При цьому слід відзначити, що інновація може набувати товарної форми на будь-якій стадії її повного життєвого циклу, тобто не тільки у вигляді кінцевого

продукту або технології, а й у процесі її створення (табл. 1). Однак права інтелектуальної власності доцільно набувати лише у тому разі, коли постають економічна доцільність та необхідність розкриття інформації, що зумовлює товарну цінність інновації. Тобто, наприклад, патентуванням доцільно займатися лише у тому разі, коли до цього мотивують плани з випуску нової продукції. Якщо ж ідеться про більш ранні стадії розроблення інновації, то її передчасне розкриття може призвести до послаблення ринкових позицій.

Таблиця 1

Узагальнена класифікація можливих об'єктів інтелектуальної власності [5]

Категорія інтелектуальної власності	Ознаки
Об'єкти інтелектуальної власності, доведені до стадії практичного використання	Наявність повного обсягу документації, необхідної та достатньої для організації практичного використання об'єкту права власності. Можуть бути продемонстровані в об'єктивованому вигляді, ефективність підтверджено
Інтелектуальна продукція, доведена до стадії дослідного зразка	Наявність конструкторської документації дослідної технології. Виготовлено дослідний зразок. Необхідно випробувати дослідний зразок, доопрацювати документацію
Розроблена інтелектуальна власність	Наявність робочої документації або дослідної технології. Необхідно виготовити дослідний зразок. Розробити технологію. Є певні інженерні, технічні та економічні розрахунки
Інтелектуальна власність на стадії ідеї або ескізного вирішення	Наявність технічної документації, певних технічних рішень щодо конструкції об'єктивованих результатів прояву або опис винаходу, ескіз чи макет

Тому саме формування теоретико-методичних рекомендацій щодо економічно обґрунтованого оцінювання розроблених (створених) інновацій і визначено *метою* даної статті.

Вклад основного матеріалу. Загалом оцінювання результатів інноваційної діяльності суб'єкта господарювання полягає у здійсненні інвентаризації результатів; створенні системи обліку та контролю результатів; установленні фактів потенційної охороноздатності та прав власності на результати; створенні системи захисту прав [5, с. 146–151].

З економічної точки зору оцінювання даних результатів полягає у визначенні ефекту та ефективності кожного з отриманих корисних результатів та його можливих проміжних станів. Ці категорії, визначаючи оцінювання отриманого результату як об'єктивно досягнутого стану об'єкта (слідство), на який було спрямовано цільову дію, характеризують його абсолютне (безумовне,

незалежне, самостійне, непорушне) та відносне (пов'язане, залежне) значення. Тобто, здійснюючи певні цільові зусилля, можна отримати результат, оцінити який можливо лише за допомогою порівняння сукупної маси витрачених зусиль із сукупною масою отриманого результату в їх абсолютному (ефект) та/або відносному (ефективність) аспекті. Корисний результат інноваційної діяльності суб'єкта господарювання може стосуватися лише його практичної діяльності та виявлятися у науково-технічному, екологічному, економічному та/або соціальному аспекті (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація результатів та ефектів практичної діяльності

Об'єкт діяльності	Результат діяльності	Вид ефекту	Прояв ефекту
Реальні об'єкти природи	Перетворення об'єктів природи	Науково-технічний	Зростання та/або підвищення обсягу та/або якості наукових знань та відповідних нових технічних рішень існуючих практичних завдань шляхом комбінації взаємодіючих чинників виробництва, що забезпечують прискорення науково-технічного розвитку суб'єкта діяльності
		Екологічний	Зменшення екологічної шкоди, якої запобігли (або ні) в результаті здійснення відповідних зусиль
		Економічний	Позитивна різниця між результатами економічної діяльності суб'єкта та витратами (зусиллями) на їх отримання
Реальні об'єкти суспільства	Перетворення об'єктів суспільства	Соціальний	Поліпшення умов життєдіяльності людей унаслідок перетворень у соціальній сфері

Зважаючи на окреслений категоріальний базис, можна зробити висновок про те, що під економічним ефектом від розроблення (придбання) та впровадження новачії (інновації) слід розуміти абсолютну різницю між витратами на розроблення (придбання) та впровадження новачії і відповідними створюваними результатами в їх вартісному виразі. У той час як під економічною ефективністю новачій (інновацій) слід розуміти відносну оцінку їх результативності, тобто зіставлення створюваних новачією (інновацією) результатів із витратами, що їх зумовили.

Міжнародні стандарти оцінювання передбачають три основні підходи до оцінювання результатів інноваційної діяльності: доходний, витратний та порівняльно-аналоговий [5]. Кожен із цих підходів базується на використанні механізму дисконтування, однак має власне цільове призначення.

Так, доходний підхід дає змогу визначити економічну ефективність придбання прав на використання як новацій, так і інновацій. Витратний — ефективність створення об'єкта інтелектуальної власності, а порівняльно-аналоговий — ефективність придбання об'єкта інтелектуальної власності на основі порівняння із близькими за призначенням та споживчими властивостями його аналогами.

Безпосередньо поставленій у статті меті відповідає другий підхід — витратний, що забезпечує можливість визначення повної вартості створення об'єкта інтелектуальної власності. При цьому враховуються витрати на створення об'єкта інтелектуальної власності; доведення його до рівня, придатного для практичного використання; правову та авторську охорону; маркетингові дослідження і страхування.

В Україні на цей час діє Методика оцінювання майнових прав інтелектуальної власності, затверджена наказом Фонду державного майна України від 25 червня 2008 р. № 740 [10]. Майнові права інтелектуальної власності оцінюються відповідно до наведених у цій Методиці та національних стандартах оцінювань засад різних підходів, методів, оцінних процедур, які найбільш повно відповідають обраній базі оцінювання та інформаційній забезпеченості оцінювання в кожному окремому випадку її проведення.

Згідно із даною методикою в Україні «витратний підхід можна застосовувати для оцінювання тих об'єктів, які виникають на створені самим праволодільцем об'єктів права інтелектуальної власності і для яких на дату оцінювання не існує активного ринку (науково-дослідницькі і дослідно-конструкторські розробки, програмні продукти спеціального призначення та ін.). Такий витратний підхід заснований на визначенні вартості витрат, необхідних для прямого відтворення або заміщення об'єкта оцінювання, з урахуванням величини зношення» [10].

Структура інноваційних витрат безпосередньо залежить від стадії інноваційного циклу, на якому перебуває суб'єкт господарювання. Відповідно на стадіях розроблення інновації питома вага матеріальних витрат відносно невелика, на стадіях же реалізації інновацій зростає питома вага матеріальних витрат при одночасному скороченні інших витрат. Узагальнену структуру витратної та доходної частин розроблення об'єктів права інтелектуальної власності можна подати таким чином (табл. 3). Така деталізація дозволяє використати витратний підхід для оцінювання ґрунтового визначення інтегрального економічного ефекту від створення об'єктів інтелектуальної власності. Цей показник розраховується як різниця результатів від впровадження інновації і витрат щодо її ініціювання, приведені до одного (як правило, початкового) року. З метою усунення зазначених недоліків методик оцінювання інновацій пропонується розраховувати показник інтегрального економічного ефекту від створення об'єктів інтелектуальної власності ($E_{\text{инт}}$), скорек-

гований на чинник ризику і коефіцієнти морального старіння та техніко-економічної значущості.

Додамо, що проблема інноваційного пошуку та розміщення інвестиційних ресурсів є однією з найбільш актуальних у сучасних умовах господарювання, оскільки зумовлює можливість суспільства реалізовувати основні тенденції НТП, а суб'єктам господарювання — формувати/підтримувати або посилювати конкурентні переваги. Ризик завжди визначає невизначеність закінчення. При цьому під ризиком найчастіше розуміють вірогідність збитків, хоча його можна описати і як вірогідність отримати результат, що відрізняється від очікуваного, отже, стають можливими і ризик збитків, і ризик надприбутків.

Таблиця 3

Узагальнена структура витратної та доходної частин розроблення та реалізації об'єктів інтелектуальної власності

Витрати	Множинні коефіцієнти	Доходи
на розробку об'єктів права інтелектуальної власності	– морального старіння ($K_{м.с}$); – техніко-економічної значущості, $K_{тез}$	виручка від реалізації результатів використання об'єктів права інтелектуальної власності (без урахування ПДВ та акцизного збору)
на НДР: – на пошукові роботи; – на теоретичні дослідження; – на здійснення експериментів; – на здійснення випробувань; – на послуги сторонніх організацій; – інші		амортизаційні відрахування
на розроблення конструкторсько-технологічної та іншої документації: – на ескізне проектування; – на технічне проектування; – на створення робочого проекту; – на виконання розрахунків; – на здійснення випробувань; – на здійснення авторського нагляду; – на дизайн		середньорічне вартісне оцінювання супутніх корисних результатів
на правову охорону		
на страхування		
на маркетингові дослідження		
податок на прибуток		
середньорічне вартісне оцінювання супутніх витрат		

Розрахункова формула щодо оцінювання економічного ефекту від створення об'єктів права інтелектуальної власності може бути подана таким чином:

$$E_{\text{інт}} = \sum_{t=1}^T \frac{(D_t - B_t \times K_{\text{м.с}} \times K_{\text{тез}}) \times (1-p)^t}{(1+E)^t},$$

де $E_{\text{інт}}$ — інтегральний економічний ефект від розроблення (впровадження) інновацій, гр. од.;

t — номер року, за якого відбувається розрахунок;

T — тривалість розрахункового періоду;

D_t — доходи у t -й рік, гр. од.;

B_t — витрати у t -й рік, гр. од.;

$K_{\text{м.с}}$ — коефіцієнт морального старіння об'єктів інтелектуальної власності, дол. од.;

$K_{\text{тез}}$ — коефіцієнт техніко-економічної значущості об'єкта оцінювання, од.;

E — ставка ефективності капіталовкладень, дол. од.;

p — імовірність настання негативної події, дол. од.

Ставка ефективності капіталовкладень є нормою доходу на вкладений капітал. Вона визначає приріст одиниці капіталу за певний проміжок часу — місяць, квартал, рік. Як правило, така ставка не тільки враховує рівень прогнозованої інфляції, а й відображує ринкову премію за ризик вкладання грошових коштів. Відзначимо, що цей показник, базуючись на дисконтуванні вхідних та вихідних грошових потоків, по суті є різницею між реальним прибутком від впровадження/реалізації інновації та втраченим прибутком на фінансовому ринку. Тобто він показує, який прибуток отримує суб'єкт господарювання від впровадження/реалізації інновації порівняно із альтернативним варіантом вкладання коштів, наприклад, банківським депозитом [7].

На відміну від матеріальних активів інтелектуальна власність є неречовою, вона полягає не у речових втіленнях, а у реалізованій у ній інформації. Її можна втілювати у речові об'єкти нескінченну кількість разів, вона не підлягає фізичному зносу, її можна використовувати до тих пір, доки вона не застаріє. Власник такої власності володіє монополією виключного права, зміст якого полягає у забороні будь-кому, крім власника, присвоювати прибуток, що виникає внаслідок її використання. Тому на особливу увагу заслуговують множинні коефіцієнти щодо корегування витрат, пов'язаних із розробленням та правовою охороною об'єктів інтелектуальної власності, що використовуються у сучасній практиці, а саме коефіцієнт морального старіння об'єктів інтелектуальної власності ($K_{\text{м.с}}$), який розраховується так [5]:

$$K_{\text{м.с}} = \left(1 - \frac{T_{\text{н}}}{T_{\text{ф}}} \right),$$

де $T_{\text{н}}$, $T_{\text{ф}}$ — відповідно номінальний і фактичний терміни дії та використання охоронного документа на дату оцінювання.

Та коефіцієнт техніко-економічної значущості, який змінюється в інтервалі від 1 до 5 залежно від рівня та складності об'єкта інтелектуальної власності.

Доходна частина супутніх результатів від реалізації об'єктів інтелектуальної власності може виявлятися у формі отримання екологічного та/або соціального ефекту.

Висновки. Таким чином, постає можливість певного урахування дії процесів морального зношування та рутинізації об'єктів права інтелектуальної власності згідно з процедурою витратного підходу. В цілому ж проблема об'єктивного оцінювання інновацій та вибору найбільш перспективних варіантів реалізації інновацій потребує, з одного боку, перевищення кінцевих результатів від її використання над витратами на розроблення, виготовлення та реалізацію, а з другого — зіставлення отриманих результатів із результатами від впровадження аналогічних варіантів впровадження інновацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. — Х. : Константа, 2006. — 272 с.
2. Захист прав інтелектуальної власності: законодавче регулювання та правозастосування (узагальнення судової практики): інформ.-аналіт. матеріали до парламент. слухань: «Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування» (Київ, 21 берез. 2007 р.) / Верхов. Рада України, Ком. з питань науки і освіти, НДІ інтелект. власності АПрН України; [авт.-упоряд. : Г. О. Андрошук, О. П. Орлюк] — К. : Парламент. вид-во, 2007. — 339 с.
3. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів : матеріали парламент. слухань у Верховній Раді України / авт. упоряд. : Г. О. Андрошук, І. Б. Жилияєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. — К. : Парламент. вид-во, 2009. — 632 с.
4. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент : учеб. для вузов / Фатхутдинов Р. А. ; М-во образования РФ. — 5-е изд. — СПб. : Питер, 2006. — 448 с.
5. Условия и механизмы управления нематериальными активами / А. Ю. Шатраков, Н. И. Комков, Е. В. Юрченко и др. — М. : Экономика, 2009. — 302 с.

6. Стюарт Т. А. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций / Т. А. Стюарт ; пер. с англ. В. А. Ноздриной. — М. : Поколение, 2007. — 368 с.

7. Дасковский В. Б. Об оценке эффективности инвестиций / В. Б. Дасковский, В. Б. Киселев // Экономист. — 2007. — № 3. — С. 14–16. — Режим доступа : <http://www.niec.ru/Articles/014.htm>.

8. Инновационный менеджмент: Концепции, многоуровневые стратегии и механизмы инновационного развития / [В. М. Аньшин, А. А. Дагаев, В. А. Колоколов и др.] ; под ред. В. М. Аньшина, А. А. Дагаева. — М. : Дело, 2007. — 584 с.

9. Холодный Г. О. Організаційно-економічний механізм реалізації товарної інноваційної політики : монографія / Г. О. Холодный, М. А. Борисенко. — Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. — 196 с.

10. Методика оцінки майнових прав інтелектуальної власності // Офіц. вісн. України. — 2008. — № 60. — С. 33. — Ст. 2042. — Режим доступа : <http://zakon.rada.gov.ua>.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОЦЕНКИ ИННОВАЦИЙ

Борисенко М. А.

Рассмотрены инновации в качестве объектов интеллектуальной собственности. Исследованы экономические предпосылки возникновения права интеллектуальной собственности. Обоснована необходимость определения показателей эффекта и эффективности как абсолютных и относительных индикаторов оценивания результативности инновационной деятельности субъектов хозяйствования. Разработаны рекомендации относительно усовершенствования отечественного расходного подхода относительно оценивания объектов права интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: инновация, объекты права интеллектуальной собственности, эффект, эффективность, оценивания, результат.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES OF INNOVATIONS ESTIMATION

Borysenko M.

The article is devoted to research of innovations as objects of intellectual property. Economic pre-conditions of origin of right of intellectual ownership are considered. The necessity of determination of indexes of effect and efficiency is grounded, as absolute and relative indicators of estimation of effectiveness of

innovative activity of management subjects. Recommendations in relation to the improvement of domestic expense approach in relation to the estimation of objects of right of intellectual ownership are developed.

Key words: innovation, objects of right of intellectual ownership, effect, efficiency, estimation, result.

УДК 330.1:339.9

ОСНОВНА СУПЕРЕЧНІСТЬ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА — РУШІЙНА СИЛА ПРОЦЕСУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

*С. М. Макуха, доктор економічних наук, професор
Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого*

Проаналізовано розвиток євроінтеграційного процесу на основі застосування законів діалектики. Досліджено особливості дії зазначених законів у межах ЄС. Подано способи розв'язання суперечностей угруповання в процесі його становлення і подальшого розвитку. Особливу увагу приділено співвідношенню політичної та економічної сфер інтеграції. Запропоновано активізацію економічного співробітництва і кооперування з іноземними компаніями ЄС як основа подальшої формальної інтеграції.

Ключові слова: закони діалектики, євроінтеграція, основна суперечність економічної інтеграції, Європейський Союз, неофункціоналізм, єдиний ринок.

Актуальність проблеми. Методологічні аспекти сучасного світового господарства, місце у ньому країн з перехідною економікою, концептуальне забезпечення їх включення у світогосподарські зв'язки залишаються найменш розробленими в економічній теорії. Відсутність наукової, зваженої концепції входження перехідних економік у світове господарство з урахуванням сучасних суперечливих тенденцій його розвитку істотно впливає на ефективність зовнішньоекономічних зв'язків, породжує нестабільність і невизначеність їх розвитку в країнах СНД.

Проблеми участі перехідних суспільств в інтеграційних процесах розглядалися в наукових працях вітчизняних учених і представників близького й далекого зарубіжжя. Це роботи Г. Білоруса, А. Гальчинського, Д. Дайнена, М. Делягіна, Л. Ерхарда, Г. Колодко, Н. Косолапова, К. Кредисова, П. Кругмана, В. Кудрова, Д. Мітрані, В. Новицького, С. Соколенка, Дж. Сороса, Г. Фамин-